

ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ ЗОРЕСЛАВА НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ «ПРОБОЄМ»

УДК 821.161.2 – 1.

Наталія РЕБРИК,

*доцент кафедри методики викладання
суспільно-гуманітарних дисциплін ЗППО,
викладач-методист Коледжу мистецтв ім. А. Ерделі ЗХІ,
к. філол. н.*

Анотація. У статті йдеться про поезії Зореслава, публіковані у часописі підкарпатської молоді «Пробоем», що виходив у Празі протягом 1933-1944 рр.

Ключові слова: поезія, народовецтво, Чин, нація, самосвідомість, часопис, молодь, Підкарпаття, версифікація, імпресіонізм.

Літературною трибуною народовецької молоді українського Підкарпаття у міжвоєнну добу став журнал «Пробоем» (1933-1944) – явище унікальне і, на жаль, малодосліджене. Аркадій Животко у своїй «Історії української преси» (Регенсбург, 1946 р.) зауважує про часопис наступне: «З 1933 р. починає видавати М. Лелекач новий часопис для молоді «Пробоем», що пізніш перетворився під веденням С. Росохи в загальний літературно-науковий орган і виходив до 1939 р.» [1; 317-318]. Про журнал для закарпатської молоді тільки згадують у різних працях Олекса Мишанич, Микола Ільницький, Петро Іванишин, Лідія Голомб, Олег Баган, Марія Козак, Василь Габор та ін. Олександр Пагіря у дослідженні «Карпатська Січ: військове формування Карпатської України» дає правдиву і ґрунтовнішу довідку про видання: «“Пробоем” – часопис підкарпатської молоді, неофіційний друкований орган Краєвої Екзекутиви ОУН Закарпаття, а з 1940 р. – ОУН (м). Виходив у 1934-1944 рр. у Празі. Засновник та головний редактор – С. Росоха. На його сторінках друкувалися члени закордонного проводу ОУН О. Чемеринський, Я. Стецько (Зенон Карбович), Д. Андрієвський, М. Сціборський (Органський), Є. Онацький, В. Мартинець та інші» [2; 15]. Як стверджує С. О. Лісіна у праці «Публікації з військових питань в націоналістичній періодиці Буковини та за кордоном України», «Пробоем» – орган Проводу ОУН на Закарпатті, який виходив з 1933 року у Празі, де цензура була дещо ліберальні-

шою. Редагував часопис Степан Росоха, пізніше – Федір Гайович та Андрій Гарасевич. Газета, крім передових статей, мала постійні рубрики: «Рух молоді», «Хроніка», «В Україні», «Світова політика». Основне завдання журналу у вихованні молоді та підготовці до збройного повстання здійснювалося через публікації... З проголошенням Карпатської України та розвитком військових подій газета постійно публікувала подробиці бойових операцій, ... а пізніше тлумачила місце націоналістів у майбутній світовій війні» [3].

У 2009 році у видавництві «Гражда» вийшло у світ видання «Стилос проти стилетів»: Карпатська Україна у журналі «Пробоем» (1934-1943), упорядковане Лесем Белеєм під керівництвом проф. Любомира Белея [4]. У збірнику повністю або у витягах подано тексти найважливіших резонансних статей про Карпатську Україну, що публікувалися на сторінках «Пробоем» у 1934-1943 роках; подано цікавий ілюстративний матеріал та об'ємну передмову щодо заснування, функціонування та значення самого часопису.

У газеті «Свобода» за 10 квітня 2009 року вміщена розлога стаття доктора Сергія Панька «Карпатська Україна на сторінках часопису «Пробоем» (1934-1944)» [5]. Автор, маючи до диспозиції всі номери видання, дає опис кожного річника, акцентуючи на потужній енергетиці націєтворчості Чину: «До остаточного розпаду Чехо-Словаччини, що стався у березні 1939 року, журнал мав виразне українське національно-патріотичне спрямування. У дусі поширених тоді в Європі політичних течій у ньому друкувалися статті, в яких наголошувалося на необхідності виборювання національних прав, на вирішальному значенні сильних особистостей у розбудові національних держав, на прикметних рисах ідеалістичного світогляду тощо» [5; 5]. Сергій Панько тлумачить назву «Пробоем», наводячи цитату з Івана Франка:

*Хоч життя **пробоем** брати
Пориваюсь я поров,
– Ба, та волі нерв підтятий,
Орган жизни не здоров («Нічні думи»),*

– як «на пробій», «навальню», «силою», «напролом»; і першим чітко констатує, що останнє число часопису вийшло у січні 1944

року, після чого журнал припинив вихід у світ. Та, власне, у 1944 році був заарештований і Степан Росоха.

Отже, часопис «Пробоем» почав виходити з грудня 1933 року. На обкладинці першого номера зазначено: «Часопис підкарпатської молоді». Відповідальний редактор: Степан Росоха. На останній сторінці знаходимо, що видання «виходить кінцем кожного місяця, крім липня і серпня», і що його «редагує редакційний кружок», а власником і видавцем є Микола Лелекач. У подальші роки існування кожний зошит журналу мав по два-три десятки сторінок, пагінація річників – наскрізна. На початок 1939 року наклад часопису сягнув 3500 примірників.

Згодом журнал переріс із «часопису підкарпатської молоді» у всеукраїнський «місячник культури», і на його сторінках друкувалися переважно автори української політичної еміграції [6; 83]. Особливо заактивізувало молодих авторів на Закарпатті оголошення редакцією «Пробоем» конкурсу на оригінальні поезії, оповідання, повісті та драми [7; 127] і заснування в січні 1935 р. при редакції журналу конкурсної комісії, що мала за мету «оживити і всебічно поглибити літературну продукцію через виписування літературних конкурсів та нав'язання тісних зносин з письменниками» [8; 1]. У повідомленні було зазначено, що найкращі твори будуть нагороджені грошовими преміями і, крім того, при згоді автора будуть опубліковані у випусках «Пробоем». Твори потрібно було надсилати до червня 1935 р. [8; 2]. Згодом термін продовжили до листопада 1935 р. Відомо, що професійну оцінку надісланим до редакції творам давали Олег Ольжич, Михайло Мухин, Олег Лашченко, Леонід Мосендз. Зокрема, Степан Росоха згадував: «Всі надслані вірші поправляв і оформляв Ольжич, головно початкуючих поетів, через мене подавав їм свої завваги, вказівки і поради, якими вони були дуже задоволені. Деякі вірші Ольжич поправляв навіть вже випробуваним, заавансованим поетам, які рівно ж були вдячні і ніколи нічого не оспорювали» [8; 50].

Підсумки конкурсу редакція підвела в лютому 1936 р. Одночасно вона виклала погляди націоналістичного проводу щодо завдань та мети творчої діяльності літераторів: «Письменник, головно український, мусить творити й вести національну думку, мусить творити до одного знаменника всі сили українського народу, мусить окреслювати й поширювати єдину національну волю й віру в призначення української нації. (...) На письменникові лежить велика відповідальність перед

нацією. (...) Українська література мусить поборювати ворожі впливи, які розкладають українську душу. Цього український письменник не виконає, коли сам не витворить в собі дух всеукраїнського світогляду і морально не піднесеться на найвищі щаблі досконалості». І далі про конкурс: «З такими думками розбирала конкурсова комісія надіслані на конкурс твори. Комісія ствердила, що багато творів автори не викінчили як слід. Інші знову прислали твори, в яких нема нічого нового як в змісті, так і в формі, в порівнянні з попередніми їх творами вже видрукованими. Через те комісія постановила літературної нагороди й відзначення поки що не визначати нікому. Підкреслюється поки, що деякі твори можна виправити і виправлені можуть бути відзначені». Комісія детально розглянула всі жанри. Про поезію сказано: «Найкраще представлена поезія. Поети всі без виїмку змагались змалювати психічний процес, як етнографічна маса стає нацією, активного українця. Це бажання поетів дуже позитивне явище, воно вказує, що наша поезія має потенцію до скорого розвитку. Але переведення цих ідей в більшості невдале» [9; 18-19].

Редактори журналу Степан Росоха та Іван Ірлявський ставили за мету «виховати здорове та сильне покоління, що піднесе український нарід Підкарпаття до сили та значіння і зрівняє його з іншими народами Європи». Зрозуміло, що пробоевики підтримували ідеї пражан, ґрунт яких [ідей. – Н. Р.] «був зрошений уже в польських таборах для інтернованих» [10; 5]. «Саме там, – стверджує Климентова О. В., – навколо часопису «Веселка» зав'язалися і зміцніли контакти, які з часом переросли у взаєморозуміння, спільність поглядів на мистецтво та його роль у суспільстві, на місце поета» [Там само]. Журнал «Веселка» для пражан став тим друкованим органом, який об'єднав їх ідейно, поставив доволі високий рівень мистецьких вимог, дав можливість дискутувати, відстоювати власну точку зору на важливі літературні питання, що зразу ж виявило розбіжність у поглядах його авторів з Д. Донцовим. Відомо, що донцовщина, вісниківство – це реакція на поразку Української національної революції [11; 79]. Воно «виховало, загартувало, розподілило, одмежувало і розмежувало» [...] «драглисту суміш» українського визвольного руху [11; 80]. Як вважає Ю. Шевельов, вісниківство, критикуючи «провінційну замріяність хуторянської України», зробило передумовою успішної боротьби міцну волю, хоч відірвало її від розуму й почуття; поставило чіт-

ко питання про потребу дисциплінованої й цілеспрямованої організації, хоч і віддалило цю організацію від народу і перетворило її на «фанатичну секту»; зацентувало на самостійності української культури і її принциповій відмінності від російської, оголосивши нещадну війну малоросіянству, роблячи ставку лише на волю і почуття ненависті; ствердило вимогу української держави, відкинувши всякі автономії і федерації, хоч і не наповнило конкретним правовим, соціальним, класовим змістом ці поняття, та все ж прищепило широким масам «вимогу держави» і чітко розмежувало українське суспільство: «Неможливо стало бути «українцем взагалі», «просто українцем». Можна було або належати до вісниківського табору, або недвозначно протистояти йому» [11; 80-83].

Донцовські ідеї «інтегрального націоналізму», вождизму, особливої ролі письменників як провідників важливих суспільних ідей, пріоритет національних інтересів, існування «еліти» і «черні», яку треба виховувати, ставлення до мистецтва як до такого, що виконує лише функцію національної ідеї, – привели до серйозної літературної дискусії [11; 12; 13; 14; 15;]. Скажімо, Богдан Ігор Антонич вважав, що справжній сучасний письменник повинен перейнятися «вищими мистецькими вартощами», «зберегти свою індивідуальність і незалежність, влити в жили мистецтва бурхливу кров наших днів, але так, щоб не перестало воно бути справжнім мистецтвом...» [12; 50]. «Хочу й маю відвагу йти самотно, – каже поет. – Я не мандолініст ніякого гурта. Не вистукую верлібрів на барабані дерев'яного патосу. Знаю добре, що криця й бунтарство, котурни й сурми наших поетів – це здебільша векслі без покриття» [12; 51]. А Євген Маланюк у праці «Думки про мистецтво» переконував, що відповідальність за долю нації є внутрішньою потребою митця, котра «толерантно визнає за художньою діяльністю незалежний простір, тобто трактує літературу в її високих естетичних принципах, де панує не рабський дух, а внутрішній чин» [16; 128]. І Олена Теліга вважала, що Україну може врятувати новий тип українця, що вміє жити і вмирати для своєї нації [17].

Саме такі ідеї і підтримали пробосєвики. «Хочемо, – заявляла редакція журналу, – щоби наш нарід не був лише етнографічною масою, але був нацією, сильною і свідомою своїх завдань» [7; 61]. І далі: «Нам, українцям, треба це добре на носі зарубати. Боротьба наша не є (...) рятуванням життя нашого від лютих

злодіїв. Де ж ходить про боротьбу за життя, там годі гадати про культурність чи некультурність, про добре чи лихе. Тут усе добре, що життя рятує, й усе лихе, що його занапащає... Не на місці у такій боротьбі й кожна м'яккість сердечна, страх, вагання та нерішучість. Де ходить про бути чи не бути, там серце мусить бути з криці, там страх, вагання та нерішучість є певний загин!

Не може бути у боротьбі за життя м'яккотілості та м'яккодухости... Ми мусимо тільки мати більш розуму холодного та далекогозороности політичної. Кожний з нас мусить своє маленьке «я» поставити за великим «Ми» Нації Української, щоб Нація Українська злилася в одну непорушну скелю з кременю, об яку розбивалися б усі ворожі хвилі, Україні загрожуючі. Усі ми мусимо пам'ятати, що життя є безупинна боротьба за існування, й хто хоче існувати, той мусить тямити боротися до перемоги. Також мусимо ми знати, що на світі панує право переможця – сила. Зрештою мусимо ми не забувати, що переможця не судять. Тому всі на боротьбу аж до перемоги!» [7; 59].

У «Розмові з поетом» І. К. (Іван Кошан) у 1934 р. піддав гострій критиці тих закарпатських поетів, які нарікають на погані обставини праці, не вчаться, не працюють над собою, зарозумілі, не мають світогляду, «дбають не про те, щоб витягнути наше літературне життя з задушної атмосфери тисячолітнього рабства на широкі простори вільного людського духа, а за свою дешевеньку славу» [18; 62]. Активний читач гостро відповідає закомплексованому поетові, оцінюючи розвиток літератури значно ширше, ніж це розуміє безталанний провінційний поет, що мислить своїми загумінковими категоріями, перекладаючи вину на обставини, які «не дозволяють нам писати так дуже по-мистецьки»: «Не обставини, а ви самі винні! А втім думаєте, що Шевченко, Франко і другі наші письменники мали і мають якісь кращі обставини? Супроти них ваші обставини золоті, лише працюйте! Пригляньтесь, як ростуть і силою волі вибиваються на світових поетів наші письменники в Галичині та на східній Україні». Критик мислив всеукраїнськими категоріями, наполягав, щоб література Закарпаття доросла до загальноукраїнського рівня.

Журнал намагався виховувати національно свідомих закарпатських літераторів із всеукраїнськими державницькими поглядами, розглядав письменство Закарпаття у всеукраїнському контексті. У проекті гімну пробоевиків, автор якого підписався

«Петро Горган», сказано: «Нас єднає юнацьке завзяття, Одна воля, єдина мета: Українське цільне Закарпаття Від Попраду і аж по Кавказ» [7; 57].

За час існування часопису вийшло 126 номерів. На його сторінках активно друкувалися письменники, літературні критики, публіцисти, політичні і громадські діячі: Олександр Олесь, Оксана Лятуринська, Євген Маланюк, Олег Ольжич, Іван Рошко-Ірлявський, Василь Пачовський, Улас Самчук, Наталена Королева, Євген Онацький, Симон Наріжний, Роберт Лісовський, Остап Грицай, Леонід Білецький, Омелян Пріцак, Юрій Шерех (Шевельов), Євген Грицак, О. Думін, Вікентій Шандор, Іван Конашевич та багато інших представників української інтелектуальної еліти ХХ ст.

Серед них достойне місце займає і Степан Сабол-Зореслав (1909-2003), який був активним читачем, передплатником та дописувачем часопису. На сторінках видання опубліковано кілька віршів поета – «Ніовба» [19; 75], «Ідемо!» [21; 89], «Юнак» [22; 33] «Казка» [23; 45], «Нове покоління» [24; 58], «Замок» [25; 76]. Крім того, знаходимо ще дві рецензії: перша – на першу поетичну збірку «Зі серцем у руках» – І. К. [ймовірно, Іван Колос. – Н. Р.] «На маргінесі поезій Зореслава» [26; 13-16], а друга – на другу книгу поезій «Сонце і блакить» – Н.+К. з однойменною назвою «Сонце і блакить» [27; 72-73].

1931 рік. Зореславу – 22. Він – в Італії. Вивчає теологічні науки в Григоріанському університеті Рима. О, Рим! «Вічне місто», метрополія старовинного світу, головний осередок західного християнства – Апостольська Столиця... Він зачаровував молодого монаха собором Св. Петра й Колізеєм, фонтаном Джованні Лоренцо Берніні й грандіозними бароковими Іспанськими сходами, Пантеоном і П'яццею дель Пополо, манив «розспіваними хвилями» і «замріяними фйордами», «гаями помаранчів і маслин» та «алеями пахучих мрійних піній», давав усвідомлення «незмінної вічності» і людської – мандрівної – дочасності в ній з «розшматованими зойками» і «каварняними оркестрами», зі «звуком порожнеч фокстроту і танго», поглиблював передчуття надходження «східнодиких орд» і «шалений рев скажености борень», утверджував віру у «весняний ранок і веселий день», у «пісню срібнодзвінну до ясноблимних зір», даючи «поклін безсмертності...»

Поет жив в Італії.

А думав про Україну.

Він бачив її в образі матері-страдниці Ніоби, тої Ніоби, що була дочкою фрїгійського царя Тантала і дружиною фіванського володаря Амфіона, що мала чотирнадцятеро дітей і була найщасливішою матір'ю, та через зухвалість і зневагу до богині Лето, матері двох дітей, жорстоко поплатилася за гординю: в один день Аполон і Артеміда (діти Лето) стрілами повбивали всіх нащадків Ніоби. Тіла їх були поховані тільки на десятий день, а Амфіон сам заподіяв собі смерть. Ніоба завмерла від жаху, болю і сліз над загиблими дітьми і чоловіком. А згодом Зевс змиловився і перетворив її на скелю, яку вітер переніс в Лідію, на батьківщину згорьованої матері. Там, високо на горі Сіпілі, стоїть обернена в камінь Ніоба і вічно ллє сльози скорботи:

*В терпінь тополі шал обняв Ніобу –
Знайшла нарешті край свого терпіння:
Змінилася у статую з каміння,
І білий мармур вкрив її жалобу [19; 75].*

Як од кошмарного сну рятує раптове пробудження, так і тут, коли тута стає нестерпною, виникає прагнення зробити крок через невидиму межу болю, вихопитись із свого тіла, з тіснин туги – і тоді відбувається перевтілення, наступає особливий стан, щось середнє між життям і смертю, а, можливо, щось значно гірше, ніж смерть. Це – приреченість, закам'янілість, безмовність болю: обернулася у камінь Ніоба, побачивши смерть усіх своїх дітей, але біль триває і в камені – він спливає сльозами.

Та Зореслав побачив у цім печальнім образі не розпач і квиління, а шалений спротив обставинам. А замість Ніоби постала перед ним Україна (хоча Зореславів сонет «Ніоба» написаний за мотивами творів російсько-польського поета-емігранта Лева Миколайовича Гомоліцкого), виснажена смертельним боєм за свої ідеали та непомірними втратами синів і дочок на полях битви... Проте не покорена, готова перетворитися в «люту львицю»:

*В тім оці, повнім розпачу й боління,
Світ гарних штук нову знайшов оздобу.
І нині, воскресивши мітів добу,
Не бачить сліз, не чує в нім квиління.*

*Та ти, страдальна Україно-Мати,
Хоч знищена важким смертельним боем,
Не розпачай в терпінні, а кріпися*

*І не бажай німим камінням стати,
Щоб дивувати світ статуї спокоем,
А радше в люту львицю замінишя!... [19; 75]*

Зореслав, як і в свій час Ольга Кобилянська в повісті «Ніоба» – «Дар калічити свою власну долю власними руками», – застерігає Україну від смертельного самознищення: Ніоба, тільки втрачаючи останню – наймолодшу – доньку, зрозуміла, що, по суті, сама знищила своїх дітей; тож і Україна повинна завжди бути в обороні своїх дітей, не вимагати від них зайвих жертв. Можна тільки уявити собі, які думки роїлися в голові молодого теолога, які почуття розривали його серце, коли в чужій, вже нацистській Італії закликав Україну кріпитися на шляху боротьби, а «не розпачати» (тут: очевидно, не впадати в розпач), не перетворюватися в німе каміння, а твердо пам'ятати високе покликання: бути, хоч «страждальною», та все ж матір'ю для своїх дітей. Органічне переплетіння міфу, символа з реальністю і імпресією, форма сонета, наступальний тон поезії, використання наказових дієслів, інверсії, кількаразове повторення опорних слів засвідчує сублімований вияв підсвідомих державотворчих імпульсів Зореслава, говорить про нього як про поета наративного модусу. Як це суголосно з Франковим: «Не ридать, а добувати...» чи «О ні! Не самі сльози і зітхання Тобі судились! Вірю в силу духа І в день воскресний твого повстання...» Як це перегукується зі Стусовим:

*Ярій, душе. Ярій, а не ридай.
У білій стужі сонце України.
А ти шукай – червону тіль калини
на чорних водах – тіль її шукай... [20, 48]*

Десь у цей час написана і поезія «Ідемо!». Вона відкриваєсьоме число часопису підкарпатської молоді «Пробоем» за 1934 рік і є зразком програмової патріотичної лірики – поезія-заклик, поезія-кредо, поезія-гімн. Автор в огняному ореолі ранку бачить «нестримане завзяття», «любов, і правду, й гнів», «світанок Підкарпаття», «пролог великих днів» – молоде розкуте покоління,

об'єднане непереможним бажанням Чину, яке «йде вперед, на ясний шлях», щоб у нелегкому бою собі і своєму народу відвоювати достойне життя:

*Ми – вочленене хотіння,
Ми – непереможний чин,
Ми – підвалини й коріння,
Ми – окрилення вершин...*

*Ми стихією грізною
Йдемо вперед на ясний шлях... [21, с. 89]*

Твір адресований підкарпатській молоді [в пізніших публікаціях є навіть присвята: «Юнацтву Підкарпаття». – Н. Р.], тому й тон нього заклично-запальний, дещо плакатно-агітний, проте героїчний, ритм чіткий, карбований (чотиристопний пірихований хорей, перехресне римування, чергування жіночої і чоловічої рим), але саме такого наративу вимагала доба. Автор асоціює власне еґо зі своїм поколінням, вважає себе органічною його частиною, тож, використовуючи анафору, послідовно вживає займенник «ми», а два дієслова (всього два!, у тексті дієслів є чотири: ще *спалахне життя і йде перемога*) – «йдемо» і «несемо», ставить у множині. А ось одностайність переконань, моноліт пориву, єдність думок передано у творі через однину:

*Ми – нестримане завзяття,
Ми – любов, і правда, й гнів,
Ми – світанок Підкарпаття,
Ми – пролог великих днів.*

*Ми – вочленене хотіння,
Ми – непереможний чин,
Ми – підвалини й коріння,
Ми – окрилення вершин... [Там само]*

Поезія «Йдемо!», по суті, – розгалужена метафора, ускладнена епітетами, метонімією, символом, що проповідує дієву всеперемагаючу святу любов до України, незнищенну віру в «перемогу в блискавках», світлу надію на національне відродження, що прийде через «невблаганні боріння», через «гріз-

ну стихію», через «останній шлях». Зореславу критики-пробоевики дорікали, що його вірші, мовляв, «сірі», «пасивні», «статичні», «поверхові», закликають «в тишині і самоті гоїти рани серця», хибують уживанням «штучно надуманих слів», замудрими метафорами і не переконують читача в щирості почуттів [26; 27]. Нам видається, що саме «Ідемо!» є відповіддю на подібну критику. Власне, якраз про цю поезію Володимир Бірчак у «Літературних стремліннях Підкарпатської Руси» писав: «У автора безмежний оптимізм і завзяття до бою. По віршах авторів другої половини ХІХ віку – повних сумнівів, нарікань, жалів і обтяжених прокльоном – вірші Зореслава відсвіжують атмосферу, будять приспані сили, підносять людям голови – відроджують душевно» [28; 166]. Слід також зауважити тематично-ідейну співзвучність досліджуваного твору з поезіями інших авторів, теж публікованими в «Пробоем»: Ю. Боршош-Кум'ятський, «Ми йдемо» [29; 50], «Хай бризне кров» [30; 5], «Тим...» [31; 6]; «Провідникам народу» [32; 24]; І. К., «Сонет» [33; 89], «Як же не вірить в близьку перемогу?» [34; 75], «Переможцям» [35; 50], «Сонети» [36; 1]; Боєвір, «Сонети» [37; 60], «Ми» [38; 86]; М. Рішко «Сонет» [39; 86], «Раз прийде хвиля» [40; 65], «Не сліз..» [41; 3]; В. Ґренджа-Донський, «Тобі, рідний краю...» [42; 1]; І. Ірлявський, «І ясністю нам займеться дорога...» [43; 2], «Пробоевикам» [44; 26], «Не піддалися – ми тільки відступили...» [45; 69] і т. д., і т. п.

До італійського циклу відносимо і сонет «Юнак», що зазначено на сторінках часопису «Пробоем»: Італія, 1934. Поезія написана в подібному героїко-патріотичному дискурсі і зав'язана на міфі чи символі; у ній – асоціації з українськими визвольними змаганнями; для неї характерний ліричний герой – юнак – «тужливий тюліпан», який перетворюється на «вогнистого гурагана», що «дужим гнівом вривається в рабську душу» і готовий об'єднати весь свій рід під прапором боротьби; через неї опосередковано проходить образ лілеї, яку на всіх католицьких землях вважали квіткою Пресвятої Діви. У Біблії лілія – символ краси таємного нареченого і нареченої в глибокому взаємному коханні, ознака витонченого смаку, багатства, надії на достаток. Водночас вона – квітка смерті, помсти покійника. Греки приписували їй божественне походження із краплин молока матері богів – Юнони, що годувала маленького Геркулеса. Лілія була відома давнім персам, навіть їхня столиця називалася Суза, тобто «місто лілій». Тому і в гербі її як

символ непорочної краси містилось кілька цих квітів. Красу лілії розхвалює сам Господь і ставить її вище всього прекрасного одягу Соломона. Цей мотив Зореслав трактує по-філософськи глибоко і по-священницьки просто: краса – не в багатстві, усе в Божих руках, ми – в дочасності, тільки вічність незмінна, а вічність вимагає зараз блискавиць і боротьби.

*Колись бажав ти квіткою родитись,
Лілеєю, тужливим туліпаном,
А ти постав вогнистим гураґаном,
Щоб бурєю грізною розгорітись,*

*Щоб знятися розгніваним вулканом,
І дужим гнівом в рабську душу вритись,
Іти, боротися і не миритись...[21; 33]*

Форма Зореславових віршів мистецька, там не знаходимо жодного зайвого чи «притягнутого за вуха для рими» слова. Образи – ясні, пластичні, витончені. Витончені зовнішня й внутрішня форми його віршів [28; 168]. Особливо показовим з цього приводу є сонет «Казка». Знайомий сюжет про визволення лицарем королівни перетворюється у величний символ державотворчих змагань, де королівна – Україна, лицар – молоде одержиме покоління, тріскучі бурі – нелегкий шлях до волі, а веселий день – торжество перемоги. Володимир Бірчак, досліджуючи «Казку», зазначає, що вона – зразок імпресіоністичного письма: «У тому сонеті кожна строфа – свій, в собі викінчений і для себе характеристичний образ. Перша строфа – закована королівна, друга – кований шолом лицаря, що йде її визволяти, третя – бій, а четверта – радість з перемоги...

Та не тільки, що кожна строфа віддає нам свій образ, але кожна строфа має свої, для себе характеристичні алітерації, які відповідають настроєві, викликаному змістом строфи. Ціла казка витримана в тоні не епічно-описовому, а лірично-імпресіоністичному»:

*Весняний рАнок кАзку нАм кАзАв
ПрО кОрОлівну в злОтОму хитОні,
ЗакОвану у чОрнОму пОлОні
У дАлині, де жАх ввесь крАй обняв.*

*І рАнок дАлі кАзку повідАв
ПрО кОваний шОлОм, вОрОні кОні,
ПрО БОї, мОв ОгОнь і крОв червОні,
Про шАл-одчАй невблАгАних розпрАв.*

*Ми чули шум грядучих тУч понУрих,
Ми чули звуки лУн, тріскУчі бУрі,
ШалЕний рЕв скажЕности борЕнь.*

*А гЕн, далЕко дЕсь вЕсЕлИй дЕнь
ПідвІвся й сІяв кВіти промІнистІ
На пЕрЕможців-лИцарІв вогнИстИх [28; 168].*

Віра в героїчну прийдешність звучить у ще одній поезії, написаній в Італії, – «Замок». Зореслав не ідеалізує давнину, проте боляче сприймає реальність:

*Наші храми у розвалинах чорніють,
Наша давня слава мохом пороста...[25; 76].*

Його непокоїть втрата історичної пам'яті, розрив тягlosti поколінь, байдужість до героїчного минулого, відсутність Мойсеїв, народних провідників. Але, як справжній українець, автор з оптимізмом дивиться у майбутнє:

*Та руїни ждуть мовчазно й понад ними
Казку повідають дерева старі,
Пагінцями провіщають молодими
Про героя у крицевім панцирі...[Там само].*

Молоді пагінці – нове грядуче покоління, прославлене у однойменному сонеті, знову ж таки з італійського циклу 1934 року. У «Новому поколінні» звучить знайомий вже мотив відчайдушної боротьби, беззастережного служіння Чину, героїзації моменту; маємо відповідні образи: монолітна, мов граніт, молодь; громи, бурі, блискавки, розплата; окрилені, завзяті, нестримні ряди народних месників; найоптимальнішу форму класичного сонета. Автор залишається вірним націєтворчим пориванням, у складних політичних умовах підтримує високий патріотичний дух, пробує зорганізувати свідомі суспільно-літературні брости до Чину в ім'я Великої України.

Отже, публікації Зореслава на сторінках часопису підкарпатської молоді «Пробоем» засвідчують, що його ім'я невіддільне від національно-визвольних процесів на Закарпатті в 20-30-их роках, що його поетична творчість збагатила українську літературу свіжим тематичним струменем, версифікаційною багатогранністю, вивела її до вершин художньої майстерності, що це є людина, для якої дві великі ідеї – Бог і Україна – означили сенс буття – служіння великому Чину, це є оригінальний поет, який «вибився на одно з перших місць на Парнасі загальноукраїнської літератури», який чесно слідував заповіту Шевченка: «...Свою Україну любіть!..»

ЛІТЕРАТУРА

1. *Животко А.* Історія української преси. – К.: Наша культура і наука, 1999. – С. 317-318.
2. *Пагіря О.* Карпатська Січ: військове формування Карпатської України. – К.: Темпора, 2010. – 152 с.
3. http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Armia/2010_670/19.pdf
4. Стилос проти стилетів: Карпатська Україна у журналі «Пробоем» (1934-1943): упоряд., передм. та прим. Л. Белея. – Серія Ucrainica: ad fontes. Книга 5. – Ужгород: Гражда, 2009. – 232 с.
5. *Панько Сергій.* Карпатська Україна на сторінках часопису «Пробоем» (1934-1944) // Свобода. – 2009. – 10 квітня. – С. 5;
6. *Мишанич О.* Загальноукраїнський контекст літератури Закарпаття. – Ужгород: Гражда, 1996. – 98 с.
7. Пробоем. – Р. II. – Ч. 11-12. – Листопад-грудень. – Прага, 1935. – С. 61-130.
8. Пробоем. – Р. II. – Ч. 1-2. – Січень-лютий. – Прага, 1935. – С. 1-60.
9. Пробоем. – Р. III – Ч. 2. – Лютий. – Прага, 1936. – С. 28-40.
10. *Климентова О. В.* Творчість Олени Теліги і літературно-культурологічна ситуація «празької школи». – Автореф. дис. ... кандидата філологічних наук / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 20 с.
11. *Шерех Ю.* Донцов ховає Донцова // Пороги і запоріжжя. У 3 тт. – Т. III. – Харків: Фоліо, 1998. – 431 с.
12. *Антонич Б.-І.* Становище поета. Слово при роздачі літературних нагород дня 31 січня 1935 // Усе для школи. Богдан-Ігор Антонич. – 2000. – Вип. 8. – С. 50-51.

13. *Климентова О. В.* Ідеї Д. Донцова і літературна творчість пражан: від наслідування до переосмислення // Слово і Час. – 2000. – № 8. – С. 45-54.
14. *Ковалів Ю.* Естетична концепція «філософії чину» // Вітчизна, 1997. – № 1-2. – С. 143-146.
15. *Ковалів Ю.* Романтична стильова течія в українській радянській поезії 20-30-х рр. – К.: Наукова думка, 1988. – 128 с.
16. *Маланюк Є.* Думки про мистецтво // Українське літературознавство, 1995. – Вип. 61. – С. 125-132.
17. *Теліга О.* Партачі життя // Олена Теліга. Збірник / За ред. Ждановича О. – Детройт–Нью Йорк–Париж, 1977. – С. 105-120.
18. *І. К.* Розмова з поетом // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 5. – Квітень, 1934. – С. 62-63.
19. *Зореслав.* Ніовба // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 6. – Травень, 1934. – С. 75.
20. *Василь Стус.* Дорогою болю. – К.: Радянський письменник, 1990. – 222 с.
21. *Зореслав.* Ідемо! // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 7. – Червень, 1934. – С. 89.
22. *Зореслав.* Юнак // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 3-4. – Березень-квітень, 1935. – С. 33.
23. *Зореслав.* Казка // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 3-4. – Березень-квітень, 1935. – С. 45.
24. *Зореслав.* Нове покоління // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 5-6. – Травень-червень, 1935. – С. 58.
25. *Зореслав.* Замок // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 9-10. – Вересень-жовтень, 1935. – С. 76.
26. *І. К.* На маргінесі поезій Зореслава: Зі серцем у руках. Ужгород, 1933 // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 1. – Грудень, 1933. – С. 13-16.
27. *Н.+К.* «Сонце і блакить» // Прага: Пробоєм – Р. III. – Ч. 6-7. – Червень-липень, 1936. – С. 72-73.
28. *Бірчак В.* Літературні стремління Підкарпатської Русі. – Ужгород, 1937. – 178 с.
29. *Боршош-Кум'ятський Ю.* Ми йдемо... // Прага: Пробоєм – Р. III. – Ч. 4-5. – Квітень-травень, 1936. – С. 50.
30. *Боршош-Кум'ятський Ю.* Хай бризне кров... // Прага: Пробоєм – Р. III. – Ч. 1. – Січень, 1936. – С. 5.
31. *Боршош-Кум'ятський Ю.* Тим... // Прага: Пробоєм – Р. III. – Ч. 1. – Січень, 1936. – С. 6.
32. *Боршош-Кум'ятський Ю.* Провідникам народу // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 2-3. – Січень-лютий, 1934. – С. 24.

33. *І. К. Сонет* // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 7. – Червень, 1934. – С. 89.
34. *І. К. Як же не вірить в близьку перемогу?* // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 6. – Травень, 1934. – С. 75.
35. *І. К. Переможцям* // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 4. – Березень, 1934. – С. 50.
36. *І. К. Сонети* // Прага: Пробоєм – Р. I. – Ч. 2-3. – Січень-лютий, 1934. – С. 1.
37. *Боевір. Сонети* // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 5-6. – Травень-червень, 1935. – С. 60.
38. *Боевір. Ми* // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 11-12. – Листопад-грудень, 1935. – С. 86.
39. *Рішко М. Сонет* // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 11-12. – Листопад-грудень, 1935. – С. 86.
40. *Рішко М. Раз прийде хвиля* // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 7-8. – Липень-серпень, 1935. – С. 65.
41. *Рішко М. Не сліз...* // Прага: Пробоєм – Р. II. – Ч. 7-8. – Січень-лютий, 1935. – С. 3.
42. *Гренджа-Донський В. Тобі, рідний краю...* // Прага: Пробоєм – Р. III. – Ч. 1 – Січень, 1936. – С. 1.
43. *Іван Ірлявський. «І ясністю нам займеться дорога...»* // Прага: Пробоєм – Р. IV. – Ч. 1. – Червень, 1938. – С. 2.
44. *Іван Ірлявський. Пробоєвикам* // Прага: Пробоєм – Р. V. – Ч. 6. – Січень, 1937. – С. 26.
45. *Іван Ірлявський. Не піддались ми – тільки відступили...* // Прага: Пробоєм. – Р. V. – Ч. 9-12. – Вересень-грудень, 1938. – С. 69.

ZORESLAVA POETRY IN THE CARPATHIAN YOUTH JOURNAL «PROBOJEM»

Natalia REBRYK,

*Associate Professor of social sciences and humanities
of Transcarpathian Institute of Postgraduate Education, Lecturer
of Art College named by A.Erdelyi TAI, Uzhhorod, Ukraine,
Ph. D. (philology).*

Annotation. *The article is about Zoreslava poetry, published in the Carpathian Youth journal «Probojem» out of print in Prague during the period 1933-1944 .*

Keywords: *poetry, narodovetstvo, Chin, nation, identity, the journal inscription, youth, Subcarpathia, versification, impressionism.*